

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ

В. П. Колосова, д. е. н., доцент,
 головний консультант відділу нових викликів
 центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту
 стратегічних досліджень

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) є одним з найбільших у світі державним позикодавцем та установою, яка фінансує проекти розвитку. Європейський інвестиційний банк є структурною одиницею Європейського Союзу, найвагоміша частка фінансування припадає на здійснення проектів у межах самого Європейського Союзу. Згідно із Статутом ЄІБ є юридичною особою, надає кредити для реалізації інвестиційних проектів, при цьому залучає необхідні фінансові ресурси на ринку капіталу та використовує власні ресурси¹.

ЄІБ здійснює не тільки кредитну діяльність, але й виступає найбільшим позичальником грошових ресурсів на міжнародних фінансових ринках капіталу.

Головною метою ЄІБ є сприяння збалансованому розвитку країн – членів Європейського Союзу шляхом надання кредитів чи банківських гарантій.

Інвестиційний проект, який пропонується на розгляд ЄІБ, повинен належати до пріоритетних сфер діяльності банку та відповідати пріоритетам і завданням Європейського Союзу, якими є:

- розвиток середнього та малого бізнесу;
- будівництво або модернізація транспортної інфраструктури;
- енергетика і телекомунікації;
- екологічні схеми в містах з метою захисту природи;
- комунальні проекти;

---

¹ Протокол про Статут Європейського інвестиційного банку. [Електронний документ]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_680.

- промислові проекти – заводи з будівництва двигунів, авіаційні, фармацевтичні заводи.

Реалізація проектів повинна створювати нові робочі місця та види діяльності, сприяти економічному піднесенню найменш розвинутих регіонів. Якщо проекти реалізуються в країнах, які не є членами Європейського Союзу, то необхідною умовою отримання кредитів є надання державних гарантій.

З 2004 року Україна розпочала співпрацю з Європейським інвестиційним банком щодо створення нормативно-правової бази з метою залучення його ресурсів для реалізації інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів.

З 2005 року ми маємо підписану Рамкову угоду між Україною та ЄІБ, яка набрала чинності 8 квітня 2006 року, і можливість користуватися дешевими кредитними ресурсами. З середини 2006 року розпочалася підготовка перших проектів між Україною та ЄІБ. Проекти готувалися в галузі енергетики та будівництва доріг. Мінімальний обсяг кредиту ЄІБ повинен становити 25 млн євро, частка кредиту банку дорівнювати 50 %. Перші проекти банку готувалися за участі Європейського Банку Реконструкції та Розвитку (ЄБРР), який вже працював в Україні з 1992 року, мав досвід роботи в країні і представництво з фаховими спеціалістами. Кредитний портфель ЄІБ в Україні на кінець 2012 року становив 1 млрд 291 млн євро, що було дуже гарним показником для перших років співпраці. Реалізація проектів відбувалася швидкими темпами. Для проектів із розвитку інфраструктури ЄІБ надає кредитні ресурси на період до 20 років з пільговим періодом до 6 років, ставка кредиту вважається досить низькою і складається з базової ставки (EURIBOR) і адміністративних витрат ЄІБ. Ставка не включає елементи політичного та економічного ризику країни – позичальника.

На сьогодні кредитний портфель ЄІБ в Україні має 19 проектів на загальну суму 4,034 млрд євро, з них вибрано кошти на суму 0,6 млрд євро. За роки співпраці ЄІБ інвестував в економіку України 6,4 млрд євро і продовжує готувати нові проекти.

В інтерв'ю журналу «Український тиждень» голова представництва Європейського інвестиційного банку в Україні Жан-Ерік де Загон зазначив, що ЄІБ має значний портфель вкладень в Україну. Ідеться про близько €6,5 млрд підписаних кредитних договорів. Коли говорити про галузевий розподіл цього фінансування, то лівова частка припадає на інфраструктуру: €1,1 млрд вкладено в енергетику; €1,5–1,6 млрд — у транспорт; €1,3 млрд — у муніципальні проекти та охорону довкілля. Крім цього, €2,0 млрд спрямовано на підтримку малого й середнього бізнесу та понад €500 млн — на кредитування різного приватного сектору².

Протягом 2020 року половину проектів буде закінчено: проектами буде досягнуто цілі, передбачені Угодами, чи проекти будуть закриті і невибрані кошти

² <https://tyzhden.ua/Economics/245702>

кредитів будуть анульовані банком. По деяких проєктах, які реалізуються успішно, але роботи не будуть завершені в терміни, передбачені міжнародними угодами, Уряд України готує звернення до керівництва ЄІБ щодо подовження проєкту.

Проєкти, які знаходяться сьогодні в кредитному портфелі ЄІБ в Україні, мають дуже низький рівень вибірки і немає впевненості щодо можливості їх реалізації в повному обсязі у заплановані угодами терміни. По деяких проєктах, а таких в кредитному портфелі сьогодні 8, вибірка коштів взагалі не здійснювалась. Серед них є проєкти, підписані в 2014 – 2018 роках.

У якості прикладу можна навести Фінансову угоду (Проєкт «Основний кредит для аграрної галузі – Україна») між Україною та ЄІБ, яка була підписана 28 грудня 2015 року, ратифікована Верховною Радою України 20 вересня 2016 року та набула чинності 23 жовтня 2016 року.

Реалізація кредиту планувалася протягом 4 років: з грудня 2015 року по грудень 2019 року. Метою кредиту є фінансування портфеля проєктів, кожен з яких реалізується виключно на території України малими та середніми підприємствами і компаніями з середнім рівнем капіталізації з метою покращення ланцюгів створення доданої вартості для зернових та олійних культур, рибного господарства та аквакультури в Україні. Сума позики складала 400 млн євро, умови отримання кредиту дуже вигідні: одноразова комісія у сумі 50 тис. євро, відсутність комісії за зобов'язання, ціна – EURIBOR плюс спред, який менший за 1 відсоток. Але протягом цих чотирьох років, що минули, вибірка коштів кредиту не розпочалася, хоча стан виконання кредиту визначений українською стороною як «відносно задовільний». За цей час Міністерством аграрної політики та продовольства України успішно використаний грант, наданий на підтримку цього кредиту, тренінги та навчання персоналу умовам його впровадження.

Іншим прикладом може слугувати проєкт «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» (сума позики – 150 млн євро), який було підписано з ЄІБ у грудні 2014 року, проте вибірка по проєкту до цього часу не почалася. Аналогічна ситуація простежується і з проєктами «Модернізація української залізниці (Модернізація інфраструктури ПАТ «Укрзалізниця»)» (сума позики – 150 млн євро) та «Вища освіта України» (сума позики – 120 млн євро), по яких Україна з ЄІБ підписала угоди у грудні 2016 року.

Щодо проєкту «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаїв», реалізація якого розпочалася 9 років тому, на сьогодні вибірка становить лише 32 % від суми кредиту. Проєкт був першим, який ЄІБ та Україна в 2008 році почали готувати зі 100 % фінансуванням банку, сума наданої позики становила 15,54 млн євро, термін погашення кредиту – 15 років.

В той же час, Україна зацікавлена в розширенні подальшої співпраці з ЄІБ, зокрема у сфері фінансування транспорту, енергетичного сектору та міської

інфраструктури. Тим більше, що інвестиційні ресурси ЄІБ є одним із пріоритетних джерел фінансування проєктів розвитку в Україні.

Так, останнім часом активно розпочалася реалізація Фінансової угоди (Проєкт «Міський громадський транспорт України») між Україною та ЄІБ, підписаної 11 листопада 2016 року та ратифікованої Законом України від 12 квітня 2017 року, якою передбачена реалізація 21 підпроєкту з розвитку міського пасажирського транспорту в 11 містах України. Всього на реалізацію проєкту спрямовано близько 400 млн євро, з них 200 млн – кредитні кошти ЄІБ.

На сьогодні ЄІБ вже погодив виділення фінансування 13-ти із зазначених підпроєктів на загальну суму 176,2 млн євро, які після проведення тендерних процедур (до кінця цього року та на початку наступного) будуть спрямовані на придбання певної кількості одиниць міського транспорту для комунальних підприємств Запоріжжя, Києва, Луцька, Львова, Одеси, Сум, Тернополя, Харкова та Чернігова.

Першим містом, що отримало кошти за проєктом, став Луцьк. ЄІБ виділив 4,36 млн євро на придбання 29 тролейбусів для цього міста. Також ЄІБ уже надав Харкову 10 млн євро для придбання нових тролейбусів. Загалом, три міста вже підписали контракти на закупівлю низькопідлогових тролейбусів за проєктом «Міський громадський транспорт України», що реалізується спільно з ЄІБ: Луцьк – на придбання 29 нових тролейбусів, Харків – 49 та Суми – 19 тролейбусів. Погоджено придбання 17 трамваїв, 112 автобусів і кабін фунікулеру для оновлення громадського транспорту Києва та закупівлю 100 автобусів і 10 трамваїв у Львові.

Також буде здійснено будівництво автобусного депо, реконструкцію тролейбусної контактної мережі, капітальний ремонт кабельних ліній і трамвайних вагонів з переобладнанням для можливості користування людьми з інвалідністю та іншим маломобільним населенням. Проєктом передбачено придбання вагонів метро для Харківського метрополітену, закупівлю міського транспорту (тролейбусів, дуобусів, електробусів, автобусів, трамваїв) для різних міст України, покращення інфраструктури громадського транспорту Миколаєва.

Крім того, у серпні 2020 року Верховна Рада України ратифікувала дві угоди, необхідні для отримання від ЄІБ двох кредитів обсягом 450 і 50 млн євро:

- фінансову угоду «Європейські дороги України III (Проєкт «Розвиток транс'європейської транспортної мережі»)» між Україною та ЄІБ, яка передбачає залучення кредитних коштів ЄІБ у розмірі 450 млн євро на інвестування розвитку дорожніх об'єктів. Зокрема, кошти залучаються на капітальний ремонт 314 км автошляху М-05 Київ-Одеса у Черкаській, Кіровоградській, Миколаївській та Одеській областях, а також на будівництво 23 км північної об'їзної дороги Львова. Реалізація такого проєкту дозволить покращити стан автомобільних доріг за маршрутами міжнародних транспортних коридорів, а також підвищити безпеку дорожнього руху на автошляхах, які сполучають Україну з ЄС, а Київ – з чорноморськими портами;

- фінансову угоду (Проєкт «Транспортний зв'язок в Україні – Фаза І») між Україною та ЄІБ, яка передбачає залучення кредитних коштів ЄІБ у розмірі 50 млн євро на проєкти для підвищення безпеки руху та впровадження сучасних

інтелектуальних систем на транспорті. Зокрема, кошти будуть спрямовані на будівництво північно-східної ділянки об'їзної дороги навколо Тернополя; будівництво 3-х багаторівневих розв'язок та 2-х шляхопроводів у Львівській та Рівненській областях, а також неподалік Тернополя; розгортання інтелектуальних транспортних систем для управління та контролю за транспортом.

Наприкінці вересня 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив два розпорядження для залучення позики ЄІБ у розмірі 300 млн євро на енергоефективність.

Реалізація розпорядження «Про залучення коштів позики від Європейського інвестиційного банку для реалізації проєкту «Енергоефективність громадських будівель в Україні» дасть змогу здійснити заходи з енергоефективності у невеликих містах, що значно зменшить навантаження на державний та місцеві бюджети за рахунок економії видатків на оплату енергоносіїв.

Іншим розпорядженням Кабінет Міністрів України сформував персональний склад делегації з представників Мінрегіону, Мінфіну, Мінекономіки, МЗС та Мін'юсту та директиви для участі у переговорах з ЄІБ для подальшого підписання фінансової угоди та реалізації проєкту «Енергоефективність громадських будівель в Україні».

Європейський інвестиційний банк та Міністерство розвитку громад та територій України уклали угоду про співробітництво у сфері надання консультаційних послуг для підтримки підготовки Проєкту із енергоефективності громадських будівель в Україні. Угоду підписали 2 червня 2020 року напередодні зустрічі донорів Трастового фонду Східного партнерства з технічної допомоги (EPTATF). Фонд надасть 150 тис євро, щоб підтримати імплементацію цієї угоди.

Очікується, що Проєкт із енергоефективності громадських будівель в Україні буде підкріплено кредитом у 300 млн євро від ЄІБ та грантовими внесками Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (Фонд E5P) та ЄС на додачу до консультаційних послуг.

У рамках Проєкту планують підвищити енергоефективність 1000 будівель – переважно дитсадків, лікарень та шкіл, що дозволить запобігти викидам в атмосферу понад 1 млн тонн двоокису вуглецю. Термомодернізацію здійснюватимуть шляхом встановлення сучасного обладнання з енергоефективності, лічильників та систем управління, модернізації систем опалення, вентиляції та освітлення тощо.

Крім того, ЄІБ планує надати Україні позику в 40 млн євро на боротьбу з коронавірусом, яку буде надано в рамках діючого проєкту «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України», відкритого у 2014 році. У березні 2020 року Міністерство розвитку громад та територій України отримало від ЄІБ план дій щодо надання обговореної позики для швидкого реагування і проведення необхідних заходів з подолання коронавірусу в Україні. Кошти позики від ЄІБ будуть направлені на придбання необхідного медичного обладнання.

Також ЄІБ може виділити Україні 340 млн євро в рамках Програми відновлення. Програма, зокрема, орієнтована на об'єкти, що знаходяться на підконтрольних Україні територіях в Донецькій та Луганській областях, а також у чотирьох прилеглих областях (Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Херсонській) та міськрадах в інших областях, щоб дозволити їм впоратися з припливом внутрішніх переселенців.

Фінансування має бути спрямовано на створення, відновлення і поліпшення громадських будівель, в тому числі адміністративних будівель, шкіл, медичних центрів і лікарень, державних доріг і мостів, а також на постачання комунальних послуг. Кошти передбачається виділити для таких секторів, як вода і водопостачання, енергетика, містобудування і транспорт.

Крім того, Україна звернеться до ЄІБ з проханням профінансувати 25 млн євро для допомоги малим і середнім підприємствам в боротьбі з COVID-19. Відповідне розпорядження уряд ухвалив на засіданні 28 жовтня 2020 року.

Варто зазначити, що 6 жовтня 2020 року у рамках 22-го Саміту Україна-ЄС у Брюсселі Міністр інфраструктури України Владислав Криклій обговорив з віцепрезидентом Європейського інвестиційного банку Ліліною Павловою співпрацю за низкою проектів, які готуються до запуску наступного року, зокрема і щодо розвитку Міжнародного аеропорту «Бориспіль»³.

Водночас, у рамках спільного проекту з ЄІБ «Логістична мережа (Модернізація та цифровізація Укрпошти)» Національний поштовий оператор «Укрпошта» отримає кредит у розмірі 30 млн євро на модернізацію своєї застарілої логістичної мережі – будівництво 3-х нових та сучасних сортувальних центрів, а також 20-ти депо і відповідної ІТ-інфраструктури. Відповідна Гарантійна угода була підписана 6 жовтня 2020 року у Брюсселі⁴.

Враховуючи послідовну фінансову підтримку, яка надається Європейським інвестиційним банком Україні, та сприяння ЄІБ в реалізації розвиткових проектів, Україні необхідно терміново прискорити вибірку вже діючих проектів та підготовку нових інвестиційних проектів.

З цією метою необхідно:

- Розробити та прийняти Стратегію співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями.
- Посилити роль України в процесі ініціювання проектів МФО, в тому числі ЄІБ.
- Визначити сфери, які є пріоритетними для першочергового залучення кредитних ресурсів ЄІБ в Україну.

³ https://mtu.gov.ua/news/32262.html?fbclid=IwAR00d2_7lIFZUJalLbOvpKDsS211Y6QGEH3R-A6ISpadqACAjih3Z6DyYYE

⁴ <https://mtu.gov.ua/news/32264.html>

- Визначити чітку координацію впровадження проєктів ЄІБ в Україні та шляхів удосконалення системи моніторингу, звітності та контролю реалізації проєктів.
- Не допускати ситуації з відсутністю вибірки коштів по проєктах протягом більше року після підписання фінансових і гарантійних угод. В разі неможливості реалізації проєкту, слід ставити питання перед кредитором щодо реструктуризації проєкту чи анулювання коштів позики.
- Створити реєстр фахівців, що мають досвід впровадження проєктів МФО та володіють процедурами міжнародних фінансових організацій щодо закупівель та вибірки коштів.
- Створювати групи впровадження проєкту на самому початку роботи нового проєкту: на етапі перед підписанням або після підписання фінансової угоди. Це необхідно для того, щоб проєкт розпочав працювати одразу після набуття ним чинності і не втрачався час на вибір консультантів та підготовчу роботу.
- Необхідно на постійній основі проводити тренінги щодо вивчення процедур МФО, в тому числі ЄІБ, серед фахівців, які впроваджують кредити в Україні; створити електронну базу щодо процедур ЄІБ для використання при впровадженні проєктів.